

MEDICINALBERETNING

FOR

THISTED AMTSLÆGEKREDS

1969

Lægerne erindres om:

Blanketter til dødsattester, ugelister o.l. anmeldelser, graviditetskort, journaler til profylaktiske undersøgelser af børn, m.v. rekvireres hos firmaet Johan Ullstad & Sønner, Kompagni-stræde 10, 1208 København K.

Tilfælde af tyfus og paratyfus

- - botulismus
- - meningitis cerebrospin. epid.
- - poliomyelitis ant. acuta
- - tetanus neonatorum
- - difteria
- - ornithosis (psittacosis)
- - vaccinationskomplikationer
fra nervesystemets side
- - Hepatitis ac. infektiosa

*anmeldes på gul blanket både
til embedslægen og sundheds-
styrelsen.*

Tilfælde af paradysesteri og scarlatina hos personer boende i en skolebygning ell. beskæftiget i levnedsmiddelvirksomhed

*anmeldes på gul blanket
til embedslægen.*

Telefonisk anmeldes til embedslægen ophobede tilfælde af smitsomme sygdomme og levnedsmiddelforgiftninger, og ligeledes enkelttilfælde, som ved optræden i institutioner, levnedsmiddelvirksomheder m.m. skønnes at frembyde særlig fare for smittespredning.

De på gul blanket særligt anmeldte sygdomme skal også opføres på ugelisten, der for *hver* uge skal indsendes senest mandag, og det vil være formålstjenligt i disse tilfælde (således altid ved difteri og scarlatina) at anføre patientens navn og bopæl i rubrikken »Anmærkning«. Endvidere erindres om, at der ved anmeldelse af *syfilis* skal anføres i den særlige rubrik på ugelisten: køn, fødselsdato, forbogstav i efternavn samt journalnummer.

Tilfælde af tuberkulose (lunge- og extrapulm. tub.) anmeldes på de dertil udarbejdede blanketter. Blanketterne adresseres til *Lungeklinikken*.

For anmeldelser forsynet med *Postbesørges ufrankeret* betales porto af embedslægen ved modtagelsen, i modsat fald beregner postvæsenet strafporto. Flere forsendelser kan sendes i ét omslag.

For dødsattesternes vedkommende erindres om, at afdødes *ægteskabelige stilling* altid skal anføres, og at under *stilling og næringsvej* betegnelser som »invalidpensionist«, »folkepensionist«, »rentier« o.l. bør suppleres med *oplysning om afdødes tidligere erhverv*.

Kommunalbestyrelserne erindres om:

at det påhviler embedslægerne at yde bistand i alle spørgsmål af sundhedsmæssig natur; herunder også bestemmelserne i de sociale love, for såvidt disse angår den offentlige sundhedspleje.

Sundhedskommissionerne erindres om:

pligten til at give embedslægen og politimesteren underretning om tid og sted for afholdelse af kommissionsmøde, i forbindelse med oplysning om dagsorden.

MEDICINALBERETNING

FOR

THISTED AMTSLÆGEKREDS

1969

VED AMTSLÆGE L. FOLKE

Indholdsfortegnelse

	Side
<i>Tilbageblik</i>	3
I. <i>Topografi, demografi</i>	6
II. <i>Sygelighed og dødelighed</i>	9
<i>Årssygelisten</i>	10
<i>Oversigt over dødsårsagerne</i>	12
<i>Kønssygdomme</i>	10
III. <i>Sygebehandling. – Sygehusene</i>	17
<i>Hjemmesygepleje m.m.</i>	19
IV. <i>Særlige foranstaltninger mod sygdomme</i>	20
V. <i>Forebyggende helbreds kontrol</i>	21
<i>Omsorg for svangre og fødende</i>	21
<i>Sundhedsplejerskernes virksomhed</i>	22
<i>Omsorg for børn i skolealderen</i>	23
<i>Omsorg for unge, gamle og kronisk syge</i>	26
VI. <i>Offentlig hygiejne. – Sundhedskommissionerne</i>	28
<i>Drikkevandsforsyning</i>	29
<i>Kontrol med næringsmidler</i>	31
<i>Bolighygiejne, idræt m.m.</i>	33
<i>Kloakering</i>	35
VII. <i>Lovgivning vedr. medicinalpersoner m.m.</i>	36
VIII. <i>Embedslægernes virksomhed</i>	37
<i>Beretning vedr. januar kvartal 1970</i>	38
<i>Uddrag af stiftsfysikus P. W. Heibergs beretninger fra Viborg og Thisted Amters Fysikat 1903–06</i>	39

Tilbageblik

Tidspunktet for denne min sidste årsberetning falder sammen med, at Thisted amt efter kommunalreformen ikke længere er en administrativ enhed. Lad det være anledningen til et lille tilbageblik over de sidste godt 30 års udvikling på nogle af sundhedsvæsenets områder.

Først lidt om børnene. I årene op mod 2. verdenskrig lå spædbørnsdødeligheden på 6 á 7 ‰, – nu er den kommet ned på 2 ‰ her som andetsteds i landet. Årsagerne til dette glædelige faktum er dels, at det er lykkedes at trænge mange alvorlige infektionssygdomme tilbage, f. eks. difteri, skarlagensfeber og børnelammelse. Men vel nok så meget befolkningens bedre levevilkår og den voksende forståelse for de små børns pasning og pleje, hvor blandt andet sundhedsplejerskerne har gjort en indsats.

Ved min tiltræden i 1938 var den første lov om spædbarnssundhedspleje nylig blevet vedtaget: et tilbud til befolkningen, som dog ikke blev lige vel modtaget alle steder. I Thisted og Nykøbing M. ansattes sundhedsplejersker i 1940'erne, men i landkommunerne vandt embedslægerens interesse for sagen ikke genklang trods adskillige forsøg gennem årene. Tiden er dog nu i de seneste år modnet, takket være det banebrydende arbejde, der i 1965 påbegyndtes i Ringkøbing amt i form af behovssundhedspleje til de socialt og sundhedsmæssigt mest udsatte børn »risikobørnene«. Man ved, at der er særlig mange risikobørn i det lidet velstående Nord- og Vestjylland. I Thisted amt påbegyndte et udvalg under lægekredsforeningen derfor nylig et arbejde med at finde disse børn frem, såvidt muligt allerede fra fødslen, og følge dem nøje i samarbejde med barnets læge. Dette sker først og fremmest med en kommende behovssundhedspleje for øje. *Alle* – også de bevilgende kommunale myndigheder – venter nu kun på, at de nye kuld af sundhedsplejersker vil kunne fylde rammerne. – I en tid hvor fødselstallene daler, vil samfundet sikkert komme til at gå videre endnu for med mange midler – også økonomiske – at opmuntre folk til at få børn og for under hele opvæksten at udbygge omsorgen specielt for de mange socialt og sundhedsmæssigt truede børn. I vor relativt fattige del af landet vil dette være særlig ønskeligt og nødvendigt for at modvirke tilbagegangen i folketal.

Lad os derefter springe over til de gamle. Fattighuse og fattiggårde var endnu i trediverne ikke nogen sjældenhed, og her måtte jo mange enlige gamle henleve deres alderdom. Fattiggården i Nykøbing M. blev nedlagt så sent som i 1936, hvor den blev indrettet til filial af arbejdsanstalten i Aalborg. Efter krigen tog man rigtigt fat på at opføre alderdomshjem og modernisere de eksisterende. Men først sidst i 50'erne begyndte samfundet at erkende dets store gæld til sine gamle medborgere. Under amtmand Egedorfs ledelse udarbejdede sognekommunerne og de to købstæder en fælles arbejdsplan for plejehjemsbyggeriet i Thisted amt. Alt tager dog sin tid, og først i 1967 afløstes et midlertidigt plejehjem af det nye i Nykøbing M., samtidig med at den selvejende institution, plejehjemmet »Sol-

gården« kunne åbnes i Hundborg. Pensionistboliger er skudt op her og andetsteds. Og omsorgsarbejdet, der på længere sigt må være hovedsagen, er også ved at komme i gang, langsommere eller hurtigere alt efter kommunernes initiativ. Hele dette arbejde har været morsomt og interessant at være med i nu i 60'erne.

Verdenskrigen og hvad dermed fulgte er et kapitel for sig også hygiejnisk og sundhedsmæssigt. Overbefolkning og bolignød ikke mindst i Thisted-Hanstholm området. Med stigning af lungetuberkulose, smitsomme sygdomme, fnat og lus, også kropslus, der krævede store kampagner i skolerne og andetsteds. Syfilis og gonorrhoe tidoblede i de år, – der var nok at tage vare på for alle grene af sundhedsvæsenet. Også flygtningene gav mange problemer, ikke mindst ved faren for tyfus og andre epidemier i krigens kølvand.

Man har i dag næsten glemt, hvor gammeldags og primitive de hygiejniske forhold gennemgående var for blot 30 år siden. Eksempler herpå kan findes i medicinalberetningen for 1940 vedrørende landsbyskolerne. Deres toiletforhold var rystende dårlige og helt uforsvarlige under krigen, hvor epidemier kunne frygtes, og hvor samtidig skolebyggeriet var gået i stå. Embedslægerne inspicerede i 1940 forholdene sammen med den stedlige sognerådsformand og iværksatte de mulige forbedringer. Kun en trediedel af landbyskolerne havde indlagt vand, og kun 20 af de 167 skoler havde w. c. Resten havde toiletspande, oftest uhumsk stående i en kasse med – eller oftest uden – låg. 4 af skolerne havde »grubekloset« med opsamling af latrinen i store gruber, der kun sjældent blev tømt. Sådanne forhold fandtes virkelig i denne del af landet så sent som i 1940.

Også i årene efter krigen kom de hygiejniske fremskridt ofte kun langsomt. Det kneb med pengene og mange steder også med forståelsen. På godt og ondt var embedslægevirksomhed her på egnen en »blandet landhandel«. Kommunerne sundhedskommissioner vidste mange steder knap nok, at de eksisterede. Halvdelen af dem fungerede overhovedet ikke i årevis, og mange kun i tilfælde hvor det drejede sig om stridigheder mellem naboer. Så det kan ikke undre, at de fleste nødig ville være sundhedskommissionsmedlem.

Noget burde der gøres. Kredslæge Stigaard og jeg foranstaltede derfor fra 1948 årlige fællesmøder for amtets sundhedskommissioner, hvor efterhånden alle sundhedsvedtægts emner blev belyst i takt med tidens udvikling. Der kom gradvis mere fart over feltet og livlige diskussioner med de indbudte talere. Med genklang i dagspressen og stigende forståelse i sognerådene. Det hjalp også, da sognerådforeningen i 1951 gik ind for en fælles sundhedsvedtægt for amtets landkommuner. – I de senere år har de fleste sundhedskommissioner ligefrem haft travlt med de mange aktuelle sager om vandforsyning, kloakering, dagrenovation, levnedsmiddelkontrol o.s.v. Specielt fik man fra 1953 gennemført en regelmæssig kontrol med de mange små og sårbare vandværker.

Sygehusvæsenets udvikling er et stort kapitel, som embedslægerne dog ikke havde så meget at gøre med. Det er nok det område indenfor sundhedsvæsenet, hvor udviklingen er gået stærkest. Samtidig med at det gamle Thisted amts fire små sygehuse har fået lov at bestå. Befolkningen har gerne villet beholde dem, og embedslægerne har ikke haft nogen dolk i ærmet. Det var man ellers lidt nervøs for, – for 30 år siden.

I de seneste år er det som bekendt i særlig grad socialmedicin, der har været sagen. Også set med mine øjne, hvor sammenhængen mellem sygdom, legemlig såvel som psykisk, og omgivelserne, milieuet og samfundsforholdene bliver mere og mere åbenbar. Jeg kan ikke slutte dette tilbageblik på udviklingen uden at pege på betydningen af, at lægerne nu har taget så aktivt fat på de mange sociale aspekter i deres arbejde. Lægekredsforeningens socialmedicinske udvalg har i de få år, det har bestået, allerede sat sig varige spor ved et samarbejde med socialfolk og pædagoger. Og mere vil sikkert følge efter.

Om de aktuelle hygiejniske spørgsmål kan man finde et og andet på de følgende sider, f. eks. om forurening (badevand, Synopal) og om behovet for skoletandpleje.

Til belysning af egnens sygelighed og hygiejniske forhold ved århundredskiftet bringes bag i bogen et lille uddrag af stiftsfysikus P. W. Heibergs årsberetninger for 1903–06, som muligvis vil interessere en og anden. Samt nogle træk af hans liv og virke.

Thisted i februar 1971.

Lejf Folke.

I. Topografi, demografi og medicinalpersoner

Thisted amtslægekreds er identisk med Thisted amt, som har et areal på 1773,58 km² og en kystlinie på 521 km.

Den er delt i to lægekredse:

Thisted lægekreds omfatter Thisted købstad og følgende 37 landkommuner: Bedsted-Grurup, Boddum-Ydby, Fjerritslev, Hanstholm, Harring-Stagstrup, Hassing-Villerslev, Helligsø-Gettrup, Hillerslev-Kaastrup, Hjortdal, Hundborg-Jannerup, Hunstrup, Hurup, Hvidbjerg-Lyngs, Hvidbjerg-Ørum-Lodbjerg, Jegindø, Kettrup-Gøttrup, Nors-Tved, Nørhaa, Sennels, Sjørring-Thorsted, Skinnerup, Skjoldborg-Kallerup, Skyum-Hørdum, Snedsted, Søndbjerg-Odby, Sønderhaa-Hørsted, Thisted Landsogn, Thorup-Klim, Tilsted, Tømmerby-Lild, Vang-Tvorup, V.-Ø. Vandet, Vestervig-Agger, Visby-Heltborg, Vust, Øsløs-Vesløs-Arup, Østerild.

Morsø lægekreds omfatter øen Mors (areal 363,2 km²) med Nykøbing M. købstad og følgende 14 landkommuner: Alsted-Bjergby, Dragstrup-Skallerup, Flade-Sdr. Draaby, Frøslev-Møllerup, Galtrup-Ø. Jølby, Karby-Hvidbjerg-Redsted, Ljørslev-Ørding, Lødderup-Elsø, Sejerslev-Ejerslev-Jordsby, Solbjerg-Sundby, Tæbring-Outrup-Rakkeby, Tødsø-Erslev, Vejerslev-Blidstrup, Ø.-V. Assels.

Befolkningsstatistik

I tilslutning til de skematiske oplysninger i tabel 1 a og 1 b om folketallet og antallet af fødte og døde kan bemærkes, at *befolkningstætheden* for amtet som helhed (det gennemsnitlige antal beboere pr. km²) er 47. Tættest befolket er Mors med 71 beboere pr. km², medens befolkningstætheden i den øvrige del af amtet er meget vekslende og i gennemsnit kun 40 pr. km². *Folketallet* var i femårsperioden i mellemfolketællingerne i 1950 og 1955 svagt stigende, gennemsnitlig med 110 personer årligt. Imellem folketællingerne i 1955 og 1960 er det faldet med 1748 og fra 1960 til 1965 med 1685 personer. Fra 1955 til 1965 er folketallet således faldet med 343 personer i årligt gennemsnit, – efter 1965 med ca. 260 personer pr. år.

Amtets fødselsoverskud har i tiårsperioden 1955–1965 andraget knap 550 årligt. Lægges hertil den nævnte årlige nedgang i folketallet på 343 personer, kan det anslås, at der årligt er sket en fraflytning fra Thisted amt af ca. 850 af dets beboere = ca. 1 ‰. Efter 1965 har tilbagegangen i folketal dog været knap så stor som i årene før 1965.

Da det fortrinsvis er de yngre aldersklasser, der flytter fra egnen, fødes der knap så mange børn som gennemsnitlig i hele landet. De ældre bliver boende, og dødeligheden ligger derfor lidt højere end gennemsnitligt.

Fødselsoverskuddet (forskellen mellem antallet af fødte og døde) kommer her-ved til at ligge 1,4 promille lavere end i landet som helhed.

Tallene fremgår af tabel 1 a og 1 b. Antallet af levendefødte, dødfødte og døde er korrigert efter hjemstedet.

Bemærkelsesværdig er nedgangen i fødslernes antal. Dette fænomen, som ken-des fra alle dele af landet, skyldes anticonceptionens stigende udbredelse. I 1969 var nedgangen dog noget mindre end i 1967 og 1968.

Tabel 1 a

Befolkningsstatistik

Absolutte tal

	Folketal			Levendefødte		Dødfødte		Døde		Heraf døde u. 1 år	
	efter tælling 1965	beregnet pr. 1/7 1969	1968								
<i>Thisted lægekreds</i>											
1. Thisted by	8764	8711	8848	127	118		1	108	104	3	3
2. Landkommuner	48700	48308	48513	695	757	5	6	485	479	10	13
<i>Morsø lægekreds:</i>											
1. Nykøbing M. by ..	9127	8780	8907	115	110			102	110	3	2
2. Landkommuner	16679	16438	16465	232	243	1	5	141	167	4	6
Samtlige byer	17891	17491	17755	242	228		1	210	214	6	5
Samtlige landkomm. ..	65379	64746	64978	927	980	6	11	626	646	14	19
<i>Amtslægekredsen ialt..</i>	83270	82237	82733	1169	1208	6	12	836	860	20	24

Tabel 1 b

Befolkningsstatistik

Forholdstal

	Levendefødte pr. 1000 indbyggere		Dødfødte pr. 1000 fødte		Døde pr. 1000 indbyggere		Heraf døde u. 1 år pr. 1000 levendefødte		Fødselsoversk. pr. 1000 indbyggere	
	1969	1968	1969	1968	1969	1968	1969	1968	1969	1968
<i>Amtslægekredsen ialt</i>	14,2	14,6	5,1	9,9	10,2	10,4	17	20	4,0	4,2

Medicinalpersoner

Thisted amtslægekreds og *Thisted lægekreds*: Amtslæge Lejf Folke, Skovgade 20, Thisted. Ansat 1. december 1937.

Morsø lægekreds: Kredslæge Aksel Stigaard, Grønnegade 1, Nykøbing M. Ansat 1. februar 1945.

Sygehuslæge Niels Brohm, Hvidbjerg, flyttede til Fur.

Læge Asger Lauridsen ansattes som sygehuslæge ved Hvidbjerg sygehus.

Læge Kaj Erik Petersen nedsatte sig i Hvidbjerg i kompagniskab med dr. Lauridsen.

Ørelæge Poul Toftgaard Knudstrup ansattes som overlæge ved Thisted Centralsygehus.

Læge Alice Jestning nedsatte sig i Thisted som speciallæge i intern medicin.

Apoteker Axel Schytte, Hvidbjerg, afstod Thyholm apotek til Apotekerfondens drift med henblik på apotekets nedlæggelse i 1970.

Tabel 2		Medicinalpersoner ved årets udgang		1969	1968
1. Læger	{	Amtslæge		1	1
		Kredslæge		1	1
		almindeligt praktiserende læger		32	31
		praktiserende speciallæger		2	1
		overordnede sygehuslæger		20	19
		læger med anden civil lægevirkksomhed		4	4
				60	57
	{	heraf { distribuerende læger		2	2
		visiterende læger		1	1
		skolelæger		6	6
2. Selvstændigt praktiserende tandlæger				16	16
3. Apotekere				10	11
4. Hospitalsapotekere				0	0
5. Jordemødre				14	14
6. Sundheds- plejersker	{	Spædbørnssmpl.		3	2
		Skoleshpl.		1	1
		Shpl. med kombineret ordning		0	0
		Ledende sundhedsplejersker		0	0
7. Tuberkulosestationssygeplejersker				2	2

II. Sygelighed og dødelighed

Infektionssygdomme

	1969	1968	1967	1966	1965	1964	1963
Amtslægekredsen	16430	15094	12572	13353	16200	13639	12699

Den relative sygelighed (forholdet mellem antallet af anmeldte sygdomstilfælde og folketallet) har været:

	1969	1968	1967	1966	1965	1964	1963
Amtslægekredsen . .	20,0 %	18,2 %	15,1 %	16,1 %	19,4 %	16,3 %	15,1 %

Årets forholdsvis høje sygelighed skyldes influenzaepidemien, der kulminerede med 1200 tilfælde i marts.

Tyfus: I juni forekom et tilfælde hos en 24-årig kvinde, som formodes smittet under et ferieophold i Spanien en månedstid forud. Det drejede sig om et mildt tilfælde, men med ret langvarig udskillelse af tyfusbaciller, hvorfor patienten og hendes familie med 3 småbørn holdtes under kontrol året ud.

På Mors optrådte i 1918 en alvorlig tyfusepidemi med henved 300 tilfælde. Siden forekom der tilfælde af sygdommen næsten hvert år indtil 1950, hvor man fandt en bacilbærer, der siden har været under kontrol.

Paratyfus: Ingen tilfælde og ingen bacilbærere.

I juni optrådte en *musetyfusepidemi*, idet 25 af 36 deltagere i en familiefest hos en gårdejer på Vestervig-egnen blev syge inden for et døgn. 7 af patienterne måtte indlægges. I middagen var bl. a. indgået en efterret, som indeholdt rå æggeblomme, og i denne ret fandt man salmonella typhi murium bakterier i et antal på over 100 millioner pr. gram. Æggene stammede fra gårdens egne høns, der blev aflivet; hos 10 af de 12 høns konstaterede man musetyfusbakterier (meddelt af stadsdyrlæge H. Leth Petersen, Thisted, i Medlemsblad for Den danske Dyrlægeforening). Patienterne kom sig i løbet af en ugestid, og der forekom ikke yderligere tilfælde.

Børnelammelse: Ingen tilfælde siden 1961.

Difteri er ikke forekommet siden 1947.

Svingefeber (kalvekastningsfeber) er ikke forekommet de sidste 16 år.

[illegible]

- after alder

MÆND

KVINDER

[illegible]

Dødsfald efter hjemsted og alder 1969

Tabel 4 a

Dødsårsag	Bykommuner															
	Under 28 dage		1—4 år		5—14 år		15—24 år		25—44 år		45—64 år		65 år og derover		Ialt	
	M.	K.	M.	K.	M.	K.	M.	K.	M.	K.	M.	K.	M.	K.		
5. Lungetuberkulose													1	1	1	1
6. Anden tuberkulose													1	1	1	1
17. Syfilis og følgetilstande																
18. Andre infektionssygdomme																
19. Ondart. svulster, også i det bloddann. og lymf. system										1	1	6	15	16	17	23
20. Godartede og uspecifiserede svulster															3	3
21. Sukkersyge																
26. Hjertesygdomme, kroniske, rheumatiske												1				1
27. Forhøjet blodtryk uden hjertesygdomme											10	4		26	24	36
28. Hjertesygdomme, arteriosclerotiske og degenerative														2	2	2
29. Hjertesygdomme, andre											2			11	9	13
30. Karsygdomme i centralnervesystemet						1										10
31. Influenza																
32. Lungebetændelse									1					1	2	1
33. Bronchitis, emfysem og asthma											3				3	
34. Mavesår og sår på tolvfingertarmen																
35. Blindtarmsbetændelse																
36. Tarmslyng og brok																
37. Skrumpelever																
38. Nyrebetændelse og -degeneration															1	1
39. Forstørrelse af blærehalskirtlen													1			1
41. Komplikationer ved svangerskab og fødsel samt i barselseng																
42. Medfødte misdannelser	2	1														2
43. Fødselslæsioner og skindød	1															1
44. Andre sygdomme hos nyfødte									1							1
45. Ubestemmelige symptomer og tilstande									2		3	2		2	2	3
46. Alle andre sygdomme	1										1			3	16	7
E 47. Motorikøretøjsulykker															4	20
E 48. Andre ulykkestilfælde			1											2	1	3
E 49. Selvmord											1			1	2	1
E 50. Drab									1							1
Ialt...	2	2	1	1			2	1	3	1	5	26	23	65	78	100
N 47. Kvæstelser o.lign.																110
N 49. Forgiftninger							2		3			1		2	6	2
N 50. Alle andre skader													1	1	1	2
				1											1	2

Antal dødfødte: drenge 0, piger 0.

Tabel 4 b

Dødsfald efter hjemsted og alder 1969

Dødsårsag	Landkommunerne									
	Under 28 dage		1-4 år		5-14 år		15-24 år		25-44 år	
	M. K.	M. K.	M. K.	M. K.	M. K.	M. K.	M. K.	M. K.	M. K.	M. K.
5. Lungtuberkulose										
6. Anden tuberkulose										
17. Syfilis og følgetilstande										
18. Andre infektionssygdomme					1					
19. Ondart. svulster, også i det bloddann. og lymf. system			1							
20. Godartede og uspecifiserede svulster										
21. Sukkersyge										
26. Hjertesygdomme, kroniske, rheumatiske										
27. Forhøjet blodtryk uden hjertesygdomme										
28. Hjertesygdomme, arteriosclerotiske og degenerative										
29. Hjertesygdomme, andre										
30. Karsygdomme i centralnervesystemet										
31. Influenza										
32. Lungebetændelse										
33. Bronchitis, emfysem og asthma										
34. Mavesår og sår på tolvfingertarmen										
35. Blindtarmsbetændelse										
36. Tarmslyng og brok										
37. Skrumpelever										
38. Nyrebetændelse og -degeneration										
39. Forstørrelse af blærehalskirtlen										
41. Komplikationer ved svangerskab og fødsel samt i barselseng										
42. Medfødte misdannelser										
43. Fødselslæsioner og skindød										
44. Andre sygdomme hos nyfødte										
45. Ubestemmelige symptomer og tilstande										
46. Alle andre sygdomme										
E 47. Motorikrøtsulykker										
E 48. Andre ulykkestilfælde										
E 49. Selvmord										
E 50. Drab										
Ialt...	6	7	1	3	2	1	2	2	1	10
N 47. Kvæstelser o.lign.										
N 48. Forbrændinger				1	1					
N 49. Forgiftninger										
N 50. Alle andre skader				1						
Ialt...	6	7	1	3	2	1	2	2	1	10
N 47. Kvæstelser o.lign.										
N 48. Forbrændinger				1	1					
N 49. Forgiftninger										
N 50. Alle andre skader				1						
Ialt...	6	7	1	3	2	1	2	2	1	10
N 47. Kvæstelser o.lign.										
N 48. Forbrændinger				1	1					
N 49. Forgiftninger										
N 50. Alle andre skader				1						
Ialt...	6	7	1	3	2	1	2	2	1	10
N 47. Kvæstelser o.lign.										
N 48. Forbrændinger				1	1					
N 49. Forgiftninger										
N 50. Alle andre skader				1						
Ialt...	6	7	1	3	2	1	2	2	1	10
N 47. Kvæstelser o.lign.										
N 48. Forbrændinger				1	1					
N 49. Forgiftninger										
N 50. Alle andre skader				1						
Ialt...	6	7	1	3	2	1	2	2	1	10
N 47. Kvæstelser o.lign.										
N 48. Forbrændinger				1	1					
N 49. Forgiftninger										
N 50. Alle andre skader				1						
Ialt...	6	7	1	3	2	1	2	2	1	10
N 47. Kvæstelser o.lign.										
N 48. Forbrændinger				1	1					
N 49. Forgiftninger										
N 50. Alle andre skader				1						
Ialt...	6	7	1	3	2	1	2	2	1	10
N 47. Kvæstelser o.lign.										
N 48. Forbrændinger				1	1					
N 49. Forgiftninger										
N 50. Alle andre skader				1						
Ialt...	6	7	1	3	2	1	2	2	1	10
N 47. Kvæstelser o.lign.										
N 48. Forbrændinger				1	1					
N 49. Forgiftninger										
N 50. Alle andre skader				1						
Ialt...	6	7	1	3	2	1	2	2	1	10
N 47. Kvæstelser o.lign.										
N 48. Forbrændinger				1	1					
N 49. Forgiftninger										
N 50. Alle andre skader				1						
Ialt...	6	7	1	3	2	1	2	2	1	10
N 47. Kvæstelser o.lign.										
N 48. Forbrændinger				1	1					
N 49. Forgiftninger										
N 50. Alle andre skader				1						
Ialt...	6	7	1	3	2	1	2	2	1	10
N 47. Kvæstelser o.lign.										
N 48. Forbrændinger				1	1					
N 49. Forgiftninger										
N 50. Alle andre skader				1						
Ialt...	6	7	1	3	2	1	2	2	1	10
N 47. Kvæstelser o.lign.										
N 48. Forbrændinger				1	1					
N 49. Forgiftninger										
N 50. Alle andre skader				1						
Ialt...	6	7	1	3	2	1	2	2	1	10
N 47. Kvæstelser o.lign.										
N 48. Forbrændinger				1	1					
N 49. Forgiftninger										
N 50. Alle andre skader				1						
Ialt...	6	7	1	3	2	1	2	2	1	10
N 47. Kvæstelser o.lign.										
N 48. Forbrændinger				1	1					
N 49. Forgiftninger										
N 50. Alle andre skader				1						
Ialt...	6	7	1	3	2	1	2	2	1	10
N 47. Kvæstelser o.lign.										
N 48. Forbrændinger				1	1					
N 49. Forgiftninger										
N 50. Alle andre skader				1						
Ialt...	6	7	1	3	2	1	2	2	1	10
N 47. Kvæstelser o.lign.										
N 48. Forbrændinger				1	1					
N 49. Forgiftninger										
N 50. Alle andre skader				1						
Ialt...	6	7	1	3	2	1	2	2	1	10
N 47. Kvæstelser o.lign.										
N 48. Forbrændinger				1	1					
N 49. Forgiftninger										
N 50. Alle andre skader				1						
Ialt...	6	7	1	3	2	1	2	2	1	10
N 47. Kvæstelser o.lign.										
N 48. Forbrændinger				1	1					
N 49. Forgiftninger										
N 50. Alle andre skader				1						
Ialt...	6	7	1	3	2	1	2	2	1	10
N 47. Kvæstelser o.lign.										
N 48. Forbrændinger				1	1					
N 49. Forgiftninger										
N 50. Alle andre skader				1						
Ialt...	6	7	1	3	2	1	2	2	1	10
N 47. Kvæstelser o.lign.										
N 48. Forbrændinger				1	1					
N 49. Forgiftninger										
N 50. Alle andre skader				1						
Ialt...	6	7	1	3	2	1	2	2	1	10
N 47. Kvæstelser o.lign.										
N 48. Forbrændinger				1	1					
N 49. Forgiftninger										
N 50. Alle andre skader				1						
Ialt...	6	7	1	3	2	1	2	2	1	10
N 47. Kvæstelser o.lign.										
N 48. Forbrændinger				1	1					
N 49. Forgiftninger										
N 50. Alle andre skader				1						
Ialt...	6	7	1	3	2	1	2	2	1	10
N 47. Kvæstelser o.lign.										
N 48. Forbrændinger				1	1					
N 49. Forgiftninger										
N 50. Alle andre skader				1						
Ialt...	6	7	1	3	2	1	2	2	1	10
N 47. Kvæstelser o.lign.										
N 48. Forbrændinger				1	1					
N 49. Forgiftninger										
N 50. Alle andre skader				1						
Ialt...	6	7	1	3	2	1	2	2	1	10
N 47. Kvæstelser o.lign.										
N 48. Forbrændinger				1	1					
N 49. Forgiftninger										
N 50. Alle andre skader				1						
Ialt...	6	7	1	3	2	1	2	2	1	10
N 47. Kvæstelser o.lign.										
N 48. Forbrændinger				1	1					
N 49. Forgiftninger										
N 50. Alle andre skader				1						
Ialt...	6	7	1	3	2	1	2	2	1	10
N 47. Kvæstelser o.lign.										
N 48. Forbrændinger				1	1					
N 49. Forgiftninger										
N 50. Alle andre skader				1						
Ialt...	6	7	1	3	2	1	2	2	1	10
N 47. Kvæstelser o.lign.										
N 48. Forbrændinger				1	1					
N 49. Forgiftninger										
N 50. Alle andre skader				1						
Ialt...	6	7	1	3	2	1	2	2	1	10
N 47. Kvæstelser o.lign.										
N 48. Forbrændinger				1	1					
N 49. Forgiftninger										
N 50. Alle andre skader				1						
Ialt...	6	7	1	3	2	1	2	2	1	10
N 47. Kvæstelser o.lign.										
N 48. Forbrændinger				1	1					
N 49. Forgiftninger										
N 50. Alle andre skader										

Tabel 7

Anmeldte tilfælde af kønssygdomme

	Gonorré				Erhvervet syfilis			
	1969	1968	1967	1966	1969	1968	1967	1966
Amtslægekredsen	42	42	20	13	0	1	3	2

Kønssygdomme forekom stadig forholdsvis sjældent her på egnen.

Kønssygdomme behandles som regel af embedslægerne og den visiterende læge for offentlig regning, – jfr. tabel 8. Oplysning om smittekilder har kun i enkelte tilfælde voldt sådanne vanskeligheder, at det var nødvendigt at anmode politiet om bistand.

Tabel 8

De visiterende lægers virksomhed

Lægens bopæl	Antal behandlede patienter med				Observationer	
	Gonorré		Syfilis			
	1969	1968	1969	1968	1969	1968
Thisted	23	17	2	2	11	13
Nykøbing M.	11	22	1	1	28	27
Fjerritslev	10	1	0	0	2	0
Amtslægekredsen	44	40	3	3	41	40

Tuberkulose

Lungeklinikkernes arbejde foregik efter de sædvanlige retningslinier.

Der registreredes i år 1 dødsfald af lungetuberkulose samt 3 dødsfald af anden tuberkulose. 3 af de 4 patienter var over 65 år.

Dødeligheden

var som tidligere nævnt 10,2 ‰.

Dødsårsagerne

fremgår af tabel 4.

**Dødsmåden for samtlige dødsfald, der har givet anledning
til lovmæssigt ligsyn**

Tabel 5

	1969	1968
<i>Ulykkestilfælde</i>		
Trafikulykker ved motorkøretøjer	16	14
Andre trafikulykker	2	
Forgiftninger		
Nedstyrtning og fald	1	2
Maskinulykker		
Forbrænding og skoldning		
Ulykker ved skydevåben eller eksplosive stoffer		
Drukneulykker	7	3
Andre ulykker	2	
<i>Selv mord</i>		
Forgiftninger med sovemidler	2	2
Gasforgiftninger		1
Andre forgiftninger	1	
Hængning	3	6
Drukning	1	1
Selv mord med skydevåben eller eksplosive stoffer		
Selv mord på anden måde		1
<i>Mord og drab</i>	1	
<i>Naturlig død</i>	22	19
<i>Ukendt døds måde</i>		3

**Uddrag af sygehusenes skematiske beretninger for regnskabsåret
1968-69**

Tabel 9

	Antal senge- plad- ser	Belægning						Udgift pr. sygedag kr.	Ambul. virksomh.		Antal af			
		1/4 1968	Ind- lagte	Ud- skrev- ne	Døde	31/3 1969	Samlet antal syge- dage		Daglig gennem- snits- belæg- ning	Antal patien- ter	Antal konsul- tationer	Læger	Autorise- rede syge- plejersker	Syge- pleje- elever
Medicinsk-kirurgiske sygehuse														
Thisted Centralsygehus	184	171	5969	5821	155	164	56630	155	251,98	3372	1)19			
Medicinsk afdeling	86	73	1918	1825	93	73	24693	68			5			
Kirurgisk afdeling ²⁾	83	84	3062	3005	60	81	28149	77		3372	8	80	30	
Øre-, næse- og halsafdeling	15	14	989	991	2	10	3788	10			1			
Fjerritslev Amtssygehus	28	27	201	171	26	31	10084	28	97,90		1	5		
Nykøbing M. Amts- og bysygehus ..	120	110	2632	2517	118	107	35233	97	225,59	2221	1)11			
Medicinsk afdeling	45	38	996	925	70	39	13740	38			5	49	15	
Kirurgisk afdeling	75	72	1636	1592	48	68	21493	59		2221	5			
Koldby Amtssygehus	21	16	315	298	23	10	5922	16	106,21		1	3		
Vestervig Amtssygehus	28	17	457	429	22	23	6483	18	126,29		1	8		
Hvidbjerg Amtssygehus	13	14	275	270	8	11	3650	10	126,33		1	4		
Amtslægekredsen ialt	394	355	9849	9506	352	346	118002	324			34	149	45	

¹⁾ Incl. læger på undersøgelses- og behandlingsafdelinger

²⁾ Herunder øjenafdeling.

III. Sygebehandling

Sygehuse og andre helbredelsesinstitutioner

Sygehusenes belægningsforhold m.v. er belyst i tabel 9.

Centralsygehuset i Thisted omfatter foruden enkelte ældre bygninger en 40 år gammel hovedbygning og den i 1962 fuldførte vestfløj indeholdende badeafdeling, operationsafsnit, røntgenafdeling samt 3 etager med sygeafsnit á 30 senge. Opførelse af en østfløj med 3 sengeafsnit for medicinske patienter, en psykiatrisk afdeling, centrallaboratorium samt kantine påbegyndtes og ventes fuldført i 1972. Overslagssum: kr. 26 millioner.

Lungeklinikken moderniseredes, og der indrettedes lokaler til et psykiatrisk ambulatorium.

Et skitseforslag blev udarbejdet for en ny køkkenbygning og en ny administrationsbygning, idet spørgsmålet om disse planers udførelse blev udskudt til behandling i det kommende Viborg amtsråd og dets sygehusforvaltning.

Amts- og Bysygehuset i Nykøbing M., som toges i brug i 1962, rummer en kirurgisk afdeling med 75 og en medicinsk afdeling med 45 sengepladser samt alle nødvendige undersøgelses- og behandlingslokaler.

Et forslag om udvidelse af sygehuset med 45 sengepladser, nye lokaler til patientmodtagelse, skadestuer, lungeklinik m.m. blev udskudt til behandling i det kommende Viborg amtsråd.

Ved *sygehusene i Fjerritslev, Koldby og Hvidbjerg* er der ikke sket ændringer i årets løb. Man påbegyndte opførelsen af en tilbygning med køkken og behandlingsafsnit ved Fjerritslev sygehus, som tænkes opretholdt som efterbehandlings-sygehus med 24 sengepladser overvejende for medicinske patienter samt til normale fødsler. Projektet omfatter tilige et plejehjem med 54 pladser.

Ved *Vestervig sygehus* opførtes en ny køkkenbygning.

I *Nykøbing M.* blev et plejehjem med 53 pladser beliggende på sygehusets terræn taget i brug i 1967.

Ved »*Midtby Plejehjem*« i *Bedsted* fortsattes moderniseringen af lokaleforholdene.

Plejehjemmet »Solgaarden« i Hundborg blev taget i brug i 1967. På initiativ af forstander Evald Sloth og hustru er her opført et i alle henseender tidssvarende plejehjem, der har plads til 40 beboere og drives som en selvejende institution. Under opførelse var en udvidelse af plejehjemmet med lokaler for et omsorgscenter samt en halv snes pensionistlejligheder.

Oversigt over hjemmesygeplejen i Thisted amt i 1969

	Folke- tal	Patienter ialt	Besøg ialt	Heraf barselp.	Besøg til barselp.
I KØBSTÆDER					
<i>Thisted</i>	8711				
Østlige distrikt		201	4233		
Midterste distrikt		185	5232		
Vestlige distrikt		227	6070		
Barselpleje				12	117
		613	15535	12	117
<i>Nykøbing M.</i>	8780				
Nordlige distrikt		179	4073	5	46
Midterste distrikt		190	4523	4	39
Sydlig distrikt		189	4625	5	45
		558	13221	14	130
II LANDKOMMUNER					
<i>A. Thisted lægekreds</i>					
1. Fjerritslev og Hjortdal	3198	107	3671	16	151
2. Kettrup-Gøttrup og Aggersborg	2185	130	5547	17	175
3. Thorup-Klim og Vust	1725	99	2916	9	97
4. Tømmerby-Lild og Øsløs-Vesløs-Arup	3041	194	2877	12	82
5. Hunstrup-Østerild	1262	127	3040	6	57
6. Hillerslev-Kaastrup og Sennels	2202	181	2900	3	35
7. Nors-Tved	1518	193	3196	6	75
8. Hanstholm og V.-Ø. Vandet	3766	¹⁾ 495 ²⁾ 146	¹⁾ 7426 ²⁾ 2430	21 8	197 129
9. Thisted Landsogn, Skinnerup og Tilsted ...	3552	169	3486	9	93
10. Sjørring-Thorsted og Vang	2162	157	2810	9	86
11. Hundborg-Jannerup	1961	114	3096	19	228
12. Harring-Stagstrup og Skjoldborg-Kallerup.	2528	150	2886	16	155
13. Snedsted	1995	308	2758	14	131
14. Nørhaa	618	106	1249	7	71
15. Skyum-Hørdum og Sønderhaa-Hørsted ...	2244	287	2611	12	130
16. Hassing-Villerslev og Visby-Heltborg ...	1497	115	2012	6	58
17. Bedsted-Grurup	1879	112	4205	12	156
18. Hvidbjerg-Ørum-Lodbjerg	715	74	999	1	12
19. Hurup	2534	250	5986	17	147
20. Boddum-Ydby og Helligsø-Gettrup	2023	139	3276	8	100
21. Vestervig-Agger	2534	80	2102	14	140
22. Hvidbjerg-Lyngs og Søndbjerg-Odby	3441	302	7447	8	42
23. Jegindø	645	84	980	2	20
II A tilsammen	49215	4119	79906	252	2565
<i>B. Morsø lægekreds</i>					
1. Tødsø-Erslev	1546	111	1716	10	85
2. Sejerslev-Ejerslev-Jordsby	1545	300	5216	9	73
3. Alsted-Bjergby, Flade-Sdr. Draaby, Gal- trup-Ø. Jølby, Dragstrup-Skallerup og Sol- bjerg-Sundby	4564	¹⁾ 267 ²⁾ 176	3986 2931	7 8	66 61
4. Karby-Hvidbjerg-Redsted	2307	¹⁾ 160 ²⁾ 130	3120 3162	8 3	86 29
5. Ø.-V. Assels og Ljørslev-Ørding	2176	452	6067	12	129
6. Tæbring-Outtrup-Rakkeby og Frøslev- Møllerup	1796	188	2767	8	63
7. Lødderup-Elsø og Vejerslev-Blidstrup	2504	210	3694	13	98
II B tilsammen	16438	1916	31970	78	690
Købstæder tilsammen	17491	1171	28756	26	247
Landkommuner tilsammen	65653	6035	111876	330	3255
<i>Ialt</i>	83144	7206	140632	356	3502

Johnsens Rekreatiohjem i Thisted gennemgik for nogle år siden en gennemgribende istandsættelse og modernisering og har nu 12 veludstyrede eneværelser og 3 to-sengsstuer. Det har været fuldt belagt. Halvdelen af rekonvalescenterne modtoges efter sygehusophold, medens den anden halvdel var henvist af praktiserende læger. En fjerdedel var hjemmehørende i Thisted amt, resten i andre amter.

Hjemmesygepleje

Lov om hjemmesygepleje af 29. marts 1957 gav i 1959 anledning til en revision af hjemmesygeplejeordningen, men ikke til større ændringer, idet hjemmesygeplejen næsten overalt var velordnet og fungerede godt.

Købstæderne indførte kommunale ordninger administreret af socialudvalget. I Thisted findes 3 hjemmesygeplejersker og 3 afløsere. I Nykøbing er der ligeledes 3 sygeplejersker og 3 afløsere.

47 af amtets 51 landkommuner har indført en for alle vederlagsfri ordning, der administreres af sognerådet. I de øvrige kommuner varetages administrationen af den stedlige sygeplejeforening. Nogle af kommunerne har slået sig sammen, således at der ialt findes 30 distrikter med 33 sygeplejersker. Disse er alle autoriserede sygeplejersker, og det samme gælder for deres afløsere med undtagelse af to sygeplejersker, hvor sundhedsstyrelsen har dispenseret fra reglen. I enkelte, små distrikter har sygeplejerskerne fungeret som afløsere for hinanden, men i de øvrige har man en anden sygeplejerske til afløsning i ferier og på fridage. Sygeplejerskerne og deres afløsere har alle gennemgået den årlige undersøgelse på lungeklinikken med tilfredsstillende resultat.

I omstående skema bringes en oversigt over hjemmesygeplejerskernes virksomhed. Kommunegrænser og tradition har som venteligt givet visse skævheder i arbejdets omfang.

For Morsø lægekreds' vedkommende har kredslægen fundet, at antallet af besøg pr. patient varierer fra 13 til 25 besøg årligt. For de ældres vedkommende, aldersgruppen over 65 år, som har et stort behov for sygeplejerskens besøg, varierer de fra 16 til 43 besøg årligt pr. patient. Tendensen er dog gået i retning af nok så stor ensartethed, hvilket også hænger sammen med udbygningen af alderdoms- og plejehjem i landkommunerne.

Husmoderafløsning

Husmoderafløsning benyttes meget i byerne. I Thisted havde man 13 og i Nykøbing 9 husmoderafløsere i arbejde. I landkommunerne fungerer husmoderafløsningen også godt adskillige steder.

Hjemmehjælp til pensionister

ydes efter behov op til 6 timer ugentlig, fordelt på 2 eller 3 dage. I 1969 havde Thisted 35 og Nykøbing M. 24 hjemmehjælpersker igang.

Hjemmehjælp skulle efter reglerne være indført i alle sognekommuner pr. 1. april 1968 og er det vel også. Der vides dog ikke noget om, i hvilket omfang adgangen til hjemmehjælp benyttes på landet.

IV. Særlige foranstaltninger mod sygdomme

Vaccinationer

Koppevaccination udførtes af embedslægerne på 240 børn i byerne og 854 børn på landet. 5 børn blev fritaget for koppevaccination. Af skolelægernes beretninger fremgår det, at 5 ‰ af børnene ikke er vaccineret mod kopper.

Calmettevaccination udførtes af enkelte af de praktiserende læger og i betydeligt omfang af lungeklinikkerne.

Difteri- og stivkrampevaccination foretages med blandingsvaccine af de praktiserende læger og som regel i forbindelse med helbredsundersøgelserne af småbørn under 7 år. I byerne, hvor de fleste børn kommer regelmæssigt til disse undersøgelser, er vaccinationen ret godt gennemført, men på landet kniber det en del. I købstæderne fandt skolelægerne, at 2 ‰ og på landet at 9 ‰ af børnene ikke havde fået gennemført denne vigtige vaccination.

Mod stivkrampe alene vaccineredes ca. 800 personer.

Polio vaccination gives af lægerne i tilslutning til helbredsundersøgelserne af småbørn. Skolelægerne fandt, at 16 ‰ af skolebørnene ikke havde fået alle fire indsprøjtninger mod polio, og påmindede forældrene om betydningen af at få det gjort.

Der var god tilslutning til vaccinationen af småbørn med poliovaccine i dråbeform givet på sukker.

Kighostevaccination giver lægerne nu særskilt med tre indsprøjtninger, – såvidt muligt i løbet af barnets første leveår.

Vaccination mod andre sygdomme (tyfus, paratyfus, pest, kolera m.v.) er foretaget i en del tilfælde på folk, der skulle rejse udenlands.

Karantæneforanstaltninger

Karantænekommissionerne har ikke været i funktion i 1969.

Rottebekæmpelse

foretages systematisk i byerne og med vekslende interesse og held i landkommunerne, hvor særligt den bygningsmæssige rottesikring af landejendomme er vanskelig og ofte forsømmes.

Desinfektion

for offentlig regning udførtes ikke i 1969.

V. Forebyggende helbreds kontrol og lign.

Omsorg for svangre og fødende

Under *mødrehjælpsinstitutionen* for Aalborg, Hjørring og Thisted amter oprettedes i 1957 et filialkontor i Thisted. Institutionens formål er at give gravide kvinder og mødre og familier med små børn personlig, social og juridisk bistand, råd og vejledning, derunder om den hjælp af økonomisk og lægelig art, der under svangerskabet og efter fødslen står til rådighed for dem selv eller til hjælp ved forsørgelsen af barnet.

Det samlede antal henvendelser til filialkontoret ligger omkring 1000 årligt.

Mødrehjælpsinstitutionen medvirker i overensstemmelse med lov af 23. juni 1956 om foranstaltninger i anledning af svangerskab m.v. til undersøgelse og afgørelse af, om betingelserne for svangerskabsafbrydelse foreligger.

Læger og jordemødre har i henhold til lov af 8. juni 1966 om svangerskabs-hygijne pligt til omgående at henvise patienter, der som grundlag for ønske om svangerskabsafbrydelse anfører personlige, sociale eller økonomiske vanskeligheder, til mødrehjælpen.

I 1969 henvendte 85 kvinder sig med ønske om svangerskabsafbrydelse. Hos $\frac{4}{5}$ af dem fandt samrådet indikation herfor. Man har over for de kvinder, der har fået afslag på deres ønske eller selv har frafaldet ønsket om svangerskabsafbrydelse, søgt at sætte ind med økonomisk og personlig hjælp.

Fødehjem og fødeklinikker findes ikke, men i amtets 4 »små sygehuse« foregår en del fødsler, fortrinsvis normalt forløbende. På Nykøbing sygehus og på Centralsygehuset i Thisted modtages fødende såvel med komplikationer som til normal fødsel.

Antallet af fødsler i sygehusene er stærkt stigende og er fordoblet i løbet af de sidste 5 år. I år fødtes 762 børn i sygehusene = 65 % af samtlige fødsler (1968: 62 %, 1967: 57 %, 1966: 44 %, 1965: 38 %, 1964: 32 %, 1963: 30 %, 1962: 27 %, 1961: 23 %, 1960: 22 %, 1955: 17 %, 1952: 15 %).

Om fødslernes fordeling inden for amtets sygehuse fremgår følgende tal af sygehusenes skematiske årsberetninger fra 1. april 1968–31. marts 1969 (1969) og fra 1. april 1967–31. marts 1968 (1968). Antallet af fødsler med komplikationer og antallet af aborter er ligeledes anført.

	normale fødsler		fødsler med komplikationer		aborter		antal indlagte patienter ialt	
	1969	1968	1969	1968	1969	1968	1969	1968
Thisted, kir. afd.	328	316	50	64	106	100	3146	2702
Nykøbing M., kir. afd. ...	201	172	32	31	61	61	1708	1408
Fjerritslev	31	31	2	3	0	0	228	217
Koldby	22	22	4	4	5	5	321	327
Vestervig	47	54	5	11	11	9	474	405
Hvidbjerg	34	26	6	7	1	4	289	247

Tabel 10 Sundhedsplejerskernes virksomhed

Spædbørnsarbejde					Skole- børns ar- bejde	Undervisning			
	Antal fødsels- anm. modtaget	Hjem, der straks har nægtet modtage:se	Under tilsyn 31/12 1969	Samlet antal besøg		Børne- plejekurser afholdt		Andre af shpl. afh. kurser	
						k.	t.	k	t.
Thisted	171	0	153	2413	+				
Nykøbing M.	118	0	98	1628					
Tilsted	30	0	35	374					
Tilsammen 1969	319	0	286	4415	+				
Tilsammen 1968	319	0	292	5023	+				

Sundhedsplejerskeordningen

(tabel 10) omfatter købstæderne Nykøbing M. og Thisted med Thisted Landsogn hertil knyttet samt Tilsted kommune, der ansatte en spædbørnssundhedsplejerske i 1968. Der er ingen børneplejestationer.

Spørgsmålet om en sundhedsplejerskeordning også på landet er taget op til ny vurdering. På baggrund af forsøgsordningen med behovssundhedspleje i Ringkøbing amt er der betydelig interesse for sagen. De kommende kommunesammenlægninger vil forhåbentlig virke fremmende på den. Man har haft opslået en stilling som ledende amtssundhedsplejerske, men under den herskende mangel på sundhedsplejersker meldte der sig ingen ansøger.

Omsorg for mindre børn

Tilslutningen til de profylaktiske undersøgelser af børn i alderen 0-7 år er god i byerne, men noget mindre på landet.

Aas Børnehjem har plads til 36 børn i alderen 2-14 år. Det drejer sig i stigende grad om ret store børn med adfærdsvanskeligheder på grund af hjemlige forhold. I de fleste tilfælde enes forældre og børneværn om at lade barnet komme hjemmefra en tid.

Søndbjerg Børnehjem har ligeledes plads til 36 børn i alderen 2-14 år.

Dronning Louises Børnehjem i Thisted opførtes i 1955 med plads til 60 børn. Trods betydelig overbelægning er der til stadighed en lang venteliste. - *Røde Kors* opførte i 1967 børnehaver med plads til 40 børn i Thisted og i Hurup.

I Thisted startede Dansk Kvindesamfund en legestue for 20 småbørn i nogle meget beskedne lokaler.

I *Tilsted* findes en privat halvdagsbørnehave med plads til 15 børn.

Nykøbing M. Børnehave oprettedes i 1945 med plads til 50 børn. Den er til stadighed fuldt belagt.

I Nykøbing findes desuden en privat børnehave med plads til 20 børn, hvoraf de fleste kun tilbringer den halve dag i børnehaven.

I de senere år, hvor flere og flere husmødre tager udearbejde, er behovet for børnehaver stærkt stigende. Det gælder både i byerne og på landet. Der opførtes dog ingen nye børnehaver i 1969, men man arbejdede med planer mange steder (Thisted, Thisted Landsogn, Fjerritslev, Hanstholm, Bedsted, Vestervig og Hvidbjerg).

Omsorg for børn i skolealderen

Skolevæsenet i Thisted

Skolelæge, fru Else Kjær's beretning for skoleåret 1968–1969 indgår i den skematiske oversigt, tabel 13.

Skoletandpleje indførtes i 1940 og blev foretaget af byens tandlæger efter forældrenes valg. Denne ordning blev i 1965 afløst af kommunal skoletandpleje.

Specialundervisning påbegyndtes i 1942 for svagtbegavede og i 1946 for læseretarderede børn.

Skoleindrætten foregår på Stadion under udmærkede forhold. I sommermånederne drives skolebadning på det kommunale søbad.

Åndssvageforsorgens skole i Thisted indviedes i 1967. Den er en af de 33 »grønne skoler«, der som montagebyggeri opføres landet over. Man har herved på en menneskevenlig og smuk måde løst landsdelens behov for pædagogisk vejledning af evnesvage børn. Skolelæge: Fru Else Kjær.

Skolevæsenet i Nykøbing M.

Fra 1. august 1968 ansattes læge A. Riiger Jørgensen som skolelæge.

Skolevæsenet har lokaler beregnet til skoletandklinik, men en skoletandlæge er ikke ansat.

Specialundervisning påbegyndtes i 1954 og forestås af en skolepsykolog, der tillige virker i landsbyskolerne på Mors. Den i 1957 påbegyndte tunghøre- og taleundervisning omfatter nu 3 høreklasser og 3 taleklasser som center for elever fra Salling, Mors og andre dele af Thisted amt. Undervisning af svagtseende og bevægelseshæmmede elever er påbegyndt i de seneste år.

Åndssvageforsorgens eksternatskole i Nykøbing M. har med sine 24 elever til huse i en villa. Skolelæge: A. Riiger Jørgensen.

I Nykøbing M. – såvel som i Thisted – påbegyndtes opførelse af en skole for elever i de nye bydele. Det må håbes, at dette ad åre kan føre til en aflastning af de alt for store, ældre skolekomplekser.

Uddrag af skolelægeindberetninger for skoleåret 1968-69

Tabel 13

	Antal elever i sk. med fast lægebesøg mindst en gang om ugen <i>Købstæderne</i>			Antal elever i sk. uden fast lægebesøg <i>Landkommunerne</i>			Antal elever ialt		
	1. kls.	7. kls.	smst. kls.	1. kls.	7. kls.	smst. kls.	1. kls.	7. kls.	smst. kls.
1. Antal undersøgte elever	247	275	3770	1189	1166	9692	1436	1441	13462
5. Antal ikke koppevaccinerede	2	1	29	21	2	38	23	3	67
6. - - - difterivacc. 4. gang	13	9	184	122	109	860	135	118	1044
7. - - - poliovacc. 4. gang	92	144	1265	138	70	860	230	214	2125
8. a) Antal tub. pos. efter tub. infektion	3	2	31	4	5	39	7	7	70
b) - - - calmettevacc. før skoleg. begyndelse	22	30	502	76	68	538	98	98	1040
c) - - - calmettevacc. efter skoleg. begyndelse	188	240	3057	877	1032	8419	1065	1272	11476
heraf i indværende skoleår	188	1	288	876	8	958	1064	9	1246
9. a) Antal spontane invertorer, nyerkendt	2		3	8		10	10		13
b) - elever med baciludskill., nyerkendt									
Antal elever med:									
10. Adipositas (efter klinisk skøn)	4	4	72	8	43	280	12	47	352
11. Hjertelidelser (klinisk sikre)	1	1	14			2	1	1	16
12. Asthma						5			5
Ialt	1	4	15	1	4	31	2	8	46
13. Epilepsi og epilept. ækvivalenter ..		1	9	1	6	23	1	7	32
14. Pareser efter polio	1		3				1		3
Ialt	1		6				1		6
16. Udtalte taleforstyrrelser som indicerer særlig foranstaltning	9	2	53	2		12	11	2	65
21. Diabetes					2				
Ialt			3			11		2	14

*) Skolelægestillingen i Nykøbing M. var ubesat.

Skolevæsenet i landkommunerne

Skolevæsenet præges i de senre år af den stærkt stigende tilgang af elever i 8., 9. og 10. klasse og i realklasserne. Over tre fjerdedele af eleverne fortsætter nu skolegangen ud over de pligtige 7 skoleår, hvilket har nødvendiggjort betydelige udvidelser af en række større skoler (bl.a. Hvidbjerg, Hurup, Thisted Landsogn og Fjerritslev), hvori denne undervisning centraliseres.

Læge, fru Ellen Langgaard og læge A. Riiger Jørgensen ansattes som skolelæger fra 1. august 1968. De er kommet i funktion på et tidspunkt, hvor skolelægerne tager mange nye opgaver op i et udvidet samarbejde med forældrene, de praktiserende læger, lærerne og skolepsykologerne.

I sin årsberetning pegede skolelæge P. Søegaard tillige på nødvendigheden af at få oprettet børnehaver også i landkommunerne. Samværet med andre småbørn er afgørende for sprogudviklingen og for barnets hele sociale adfærd. Dr. Søegaard fandt, at halvdelen af skolebørnene i hans distrikt har måttet savne passende kontakter med jævnaldrende småbørn, før de kom i skole. Han peger tillige på savnet af sundhedsplejersker og på de meget uhensigtsmæssige lokale forhold, som skolelægearbejdet de fleste steder må udføres i.

Skolelægernes virksomhed er belyst i tabel 13. Tuberkulosekontrollen varetages af skolelægerne og lungeklinikken i forening.

Skolelægerne har i deres årsberetninger ofte dokumenteret, at de fleste skolebørns tænder er i en dårlig forfatning. Skolelæge Friis-Rasmussen fandt således, at ca. halvdelen af børnene i landkommunerne på Mors aldrig havde været hos tandlæge, og at $\frac{1}{5}$ af børnene kun yderst sjældent børster tænder. Også lærerne og mange andre har længe været klar over, at børnenes tænder er meget for-sømte, – ikke mindst her i Nordjylland.

Det af skoledirektionen nedsatte udvalg vedrørende *skoletandpleje* i Thisted amt afgav betænkning i februar 1969. Den munder ud i et forslag om at få et *forebyggende* arbejde imod tandsygdomme, især caries, iværksat så hurtigt som muligt. I Holbæk amt har man fornylig – som det første amt i landet – startet et sådant profylakseprogram under ledelse af en amtsskoletandlæge. Han iværksætter en oplysende virksomhed i alle kredse (elever, forældre, lærere og skolemyndigheder) og organiserer hold af tandplejeassistenter, der besøger skolerne en del gange i årets løb. Da en effektiv mundhygiejne har vist sig at være et af de bedste midler til at forebygge cariesangreb (»huller«) i tænderne, oplæres børnene i at børste tænder grundigt og rigtigt mindst to gange daglig. Der foretages tillige mundskylning med en opløsning af fluorsalte, idet fluor i høj grad øger tændernes modstandsevne mod cariesangreb.

En sådan forebyggende børnetandpleje vides fra udlandet at kunne modvirke cariesangreb i tænderne i betydelig grad. Udgiften hertil er ca. 25 kr. pr. barn om året. Da en almindelig plombering koster mindst 32 kr., vil meget være vundet, – også økonomisk. De bevilgende myndigheder i Thisted og Viborg amter gik ind for at starte en forebyggende skoletandpleje ved amternes sammenlægning i 1970, men sagen synes at være stødt på modstand i Dansk Tandlægeforening.

Omsorg for børn og unge

I medfør af lov om børne- og ungdomsforsorg var følgende antal børn inddraget under forsorg: 1) Efter lovens § 27 (frivilligt tilsyn o. a. foranstaltninger): Thisted 7, Nykøbing M. 15. 2) § 28 (tilsyn m. v. mod forældernes ønske): Thisted 7, Nykøbing M. 1. – Efter lovens § 79 havde Thisted 1 barn anbragt i familiepleje, Nykøbing M. 36.

Familievejledningen havde i Thisted kontakt med 13 familier med 31 børn. I Nykøbing M. havde man kontakt med 56 familier med 141 børn. Her har man et hold af sagkyndige til rådighed i vanskeligere tilfælde. I Thisted er man ikke nået så langt endnu. I landkommunerne har myndighederne ikke ønsket at få startet familievejledning. Så det har måttet vente til efter kommunesammenlægningen i 1970.

For unge i alderen 14–18 år findes fritidsklubber i købstæderne og godt halvdelen af sognekommunerne.

Til Børnerådgivningsklinikken i Aalborg, som ledes af børnepsykiateren, overlæge Bent Lange, og som dækker Aalborg, Hjørring og Thisted amter, henvistes 4 børn fra Thisted amt i beretningsåret 1968/69. Man arbejder stadig med en lang venteliste og er stærkt hæmmet af mangel på børnepsykiatriske hospitalspladser og plads i børneforsorgens institutioner.

Omsorg for gamle og kronisk syge

Thisted alderdomshjem har plads til 62 personer. Til de dårligste patienter findes indrettet 3 sygestuer med ialt 6 sengepladser, og man er desuden nødt til at benytte 4 to-sengsstuer til samme formål, idet henvend halvdelen af beboerne i virkeligheden er plejepatienter. I en tilbygning indrettedes en stor opholdsstue og lokaler til hobbyvirksomhed.

Folkepensionistlejligheder findes med 24 lejligheder i en særskilt bygning samt 12 lejligheder i Andelsboligforeningens huse. I Krejbjergs Stiftelse bor 4 og i Håndværkerstiftelsen 10 personer.

Det under Socialministeriet oprettede alderdomshjem for flygtninge i Dragsbæk ved Thisted har efter en modernisering plads til 50 beboere i enestuer.

Nykøbing M. alderdomshjem har plads til 84 beboere. Bygningens gamle del trænger i høj grad til modernisering af toiletforholdene, badeværelser og skyllerum. Man har installeret håndvaske på værelserne.

50 folke- og invalidepensionistlejligheder findes indrettet i nybygninger. I byen er der 7 private stiftelser med plads til ca. 75 personer.

Landkommunerne. I 31 af amtets 51 landkommuner findes alderdomshjem, hvoraf de fleste er opført eller udvidet og moderniseret efter krigen. I enkelte tilfælde har 2 eller 3 kommuner i fællesskab opført et alderdomshjem, således at dette spørgsmål er løst for 37 landkommuners vedkommende. De nye alderdomshjem i Sennels og Vestervig har for en væsentlig del af beboerværelserne opnået plejehjemsstatus med hensyn til statsrefusion af driftsudgifterne.

Fra den 1. april 1968 indførtes *hjemmehjælp* til folke- og invalidepensionister, for at de kan blive i stand til at klare sig ude i samfundet så længe som muligt.

For en del pensionister er det tillige et gode, når kommunerne opfører nogle små lejligheder med moderne bekvemmeligheder som pensionistboliger. 8 sådanne boliger opførtes i Thisted Landsogn, og i Hundborg påbegyndtes opførelse af foreløbig 12 pensionistlejligheder i bygningsmæssig forbindelse med plejehjemmet »Solgården«.

De nye plejehjem i Nykøbing M. og Hundborg, som toges i brug i 1967, opfylder deres formål på bedste måde. Men behovet for plejeboliger er langt fra dækket hermed, hvilket de lange ventelister viser. I Fjerritslev påbegyndte man opførelse af et plejehjem i forbindelse med sygehuset. Projekteringen af et plejehjem i Thisted blev afsluttet.

Afvænningsforanstaltninger

Ifølge politiets og andre oplysninger synes narkomani hos unge her på egnen endnu i 1969 kun at forekomme i enkelte tilfælde. – Den nedsatte amtskomité foranstaltede i oktober et to-dages kursus for lærere til orientering om disse spørgsmål.

Da antabusbehandlingen af alkoholikere i sin tid kom frem, påbegyndtes dette arbejde af dertil nedsatte udvalg i Thisted og Nykøbing. I de senre år varetages behandlingen af alkoholikere som oftest af vedkommendes egen læge.

Erhvervshygiejne og arbejderbeskyttelse

Intet særligt.

IV. Offentlig hygiejne

Sundhedsvedtægter

Thisted. Sundhedsvedtægten er fra 1955. Kommissionen har i 9 møder behandlet 30 sager.

Nykøbing M. Sundhedsvedtægten er fra 1964. Kommissionen har i 7 møder behandlet 97 sager, heraf en del efterretningssager.

Landkommunerne. En fælles sundhedsvedtægt for sognekommunerne i Thisted amt trådte i kraft den 1. april 1966.

Sundhedskommissionernes virksomhed. Antallet og arten af de behandlede sager fremgår af tabellerne 11 a og 11 b. Af landkommunernes 51 sundhedskommissioner har 43 holdt møder eller på anden måde haft sager til behandling. 8 sundhedskommissioner viste således ikke livstegn i årets løb. Som helhed er kommissionerne virksomhed øget meget de senere år, specielt vedrørende levnedsmiddelkontrol, dagrenovation og de aktuelle spørgsmål om vandforsyning og spildevandsafløb i forbindelse med sommerhusbyggerier. På Mors har politimesteren og kredslægen udfoldet en betydelig aktivitet ved at bistå sundhedskommissionerne vedrørende sagernes reelle og formelle behandling.

Tabel 11 a Sundhedskommissionernes virksomhed i 1969

	By- kommu- ner	Landkommuner m. bymæssig bebyggelse m. over 2000 indbyggere	øvrige
1. Antal kommuner ialt	2	1	50
2. - kommuner uden sundhedsvedtægt			
3. - sundhedskomm., som har holdt møder	2		34
4. - sundhedskomm., som ikke har holdt møder, men behandlet sager		1	8
5. - aktive sundhedskommissioner (3 + 4)	2	1	42
6. - møder ialt	16		83
7. - behandlede sager ialt	127	10	486
8. - sundhedskommissioner, i hvis møder embeds- lægen har deltaget	2		15
9. - møder, hvortil embedslægen har været ind- varslet	16		35
10. - sundhedsvedtægter stadfæstet før 1934			
11. - - - 1934-47			
12. - - - 1948 ell. senere	2	1	50
13. - kommuner, som ikke har indsendt beretning ...			

Tabel 11 b Sager behandlet af sundhedskommissionerne i 1969

Antal behandlede sager ang.	Bykommuner		Landkommuner	
	Thisted	Nykøbing	m. bymæss. bebygg. over 2000 indbygg.	øvrige
Udryddelse af skadedyr i beboelsesrum m. v.				
Føde- og plejehjem				
Skoler, børnehaver m. v.	1			
Vandforsyning	1	7	2	54
Afløb for spildevand	2	13	3	130
Levnedsmidler	9	21		22
Mælkekontrol		16		11
Stalde, husdyrhold, møddinger m. v.		3		1
Bagerier, brødsalg og iskonditorier m. v.	4	4		4
Fisk, vildt, fjerkræ m. v.	3	3		13
Restaurationslokaler	1	4	1	3
Boliger	1	6	1	130
Soverum for lærlinge og medhjælpere				
Logihuse og svendehjem				
Sommerlejre (teltejre), vandrehjem, beboelsesvogne o.l. Svømmebassiner, badeanstalter og badestrande		1		15
Sundhedsfarlige virksomheder	3	1		6
W. C., latriner og pissoirer			2	13
Lossepladser				10
Renovationsudførsel				6
Pelsdyrfarme	1	1	1	8
Garager				17
Barber- og frisørstuer	1			
Kirkegårde				
Andre forhold	3	17		40

Vandværker i Thisted amts landkommuner

Oversigt over vandanalyser i 1969

	Thisted lægekreds	Morsø lægekreds	Ialt
Antal vandværker ialt	89	42	131
— — undersøgt	89	38	127
Antal vandværker med:			
Kimtal under 100	78	26	104
— mellem 100 og 1000	10	3	13
— over 1000	1	2	3
Totalt smeltet substrat		7	7
Coli-aerogenes	9	6	15
Escherichia coli	2	1	3

Drikkevandsforsyning

Thisted vandværk har 13 borer af forskellig dybde (12–30 m). De månedlige bakteriologiske vandanalyser viste sig tilfredsstillende. Sagen om vandindvindingsret er endnu ikke afsluttet.

Nykøbing M. vandværk, som fik vandindvindingsret i 1952, har 10 ca. 30 m dybe borer. Vandet iltes ved regnstyrt og passerer et filter af kvartsmateriale. De månedlige bakteriologiske vandanalyser var tilfredsstillende.

Landkommunerne. Der findes 131 vandværker, som i medfør af sundhedsvedtægten kontrolleres bakteriologisk og kemisk ved årlige vandanalyser. De anvender alle grundvand, og de fleste kan bruge råvandet, som det er. En del vandværker må ilte og filtrere vandet.

Embedslægerne har siden 1953 systematisk støttet sundhedskommissionerne i at få den hygiejniske kontrol gennemført overalt, hvilket også vandværkerne selv har vist sig interesseret i. Ved de rutinemæssige årlige undersøgelser viser det sig, at ca. en trediedel af vandværkernes vand er mindre tilfredsstillende eller direkte uegnet som drikkevand, jfr. oversigten. – I tilfælde, hvor de rutinemæssige årlige vandanalyser viste forhøjede kimtal eller indeholdt coli, er nye vandprøver blevet udtaget. I oversigten er den dårligste analyse anført. En del prøver synes forurenede ved dårlig prøvetageteknik, idet omprøver viste lave kimtal.

Også i år viste en del af de små vandværker sig forurenede. Nogle kunne istandsættes, og andre måtte nedlægges eller anlægge nye borer. Udviklingen går her i amtet som andetsteds i retning af anlæg af rigtigt placerede vandværker til forsyning af større områder (»centralvandværker«). Den nye lov om vandforsyning vil kunne fremskynde denne udvikling.

Noget sådant er ønskeligt for egnen syd for Østerild (Lønnerup, Hovsør), hvor man ved prøveboringer ikke har fundet brugbart drikkevand. Østerild vandværk har dog foreløbig ikke ønsket at påtage sig omegnens forsyning med vand, idet dette måtte forudsætte en udvidelse af vandværket med nye borer.

I Skinnerup viste skolens vandværk sig forurenede og bekostelig at få bragt i orden. Landsbyens vandforsyning og primitive afløbsforhold for spildevand motiverede en henvendelse til de kommunale myndigheder om at fremskaffe vand fra Thisted vandværk.

Torp vandværk i Thisted Landsogn blev nedlagt på grund af stærk forurening med fæcale coli. Vandforsyningen overtoges af Thisted vandværk.

I Hanstholm kommune blev den ældre boring under Rær vandværk nedlagt på grund af forurening. Også Hamborg vandværk og Febbersted vandværk har i perioder uegnet drikkevand, hvorfor disse områders vandforsyning snarest muligt bør overtages af Hanstholm vandværk.

Også på Thyholm var der store vanskeligheder for de små vandværker. Helle-rød vandværk og Søndbjerg strand vandværk havde en overgang coliforurenede vand, hvorfor der udstedtes kogepåbud, indtil forholdene var bragt i orden. Tambohus vandværks boring, der lå midt i den ukloakerede by, var stærkt forurenede med coli. Den blev kasseret, og man anlagde en ny boring uden for byen. I disse områder ville en centraliseret vandforsyning have været hensigtsmæssig, men det var tiden endnu ikke moden til.

På Mors måtte der i Sdr. Draaby og i Ørding anlægges nye vandværker. Erslev vandværks vand indeholdt fæcale coli, og kogning af vandet blev påbudt. En ny boring gav foreløbigt uegnet drikkevand. De 3 små dårlige vandværker i Faarup søges nedlagt, og vandforsyningen overtages af Nykøbing M. vandværk.

På Mors holdes også kroernes private vandforsyning under opsig. Sallingsund Færgeskro vand er tilfredsstillende og holdes under observation. Fæggesund kro måtte fra 1966 til 1968 koge alt vand til drikke- og husholdningsbrug. I 1969 anlagde man en brønd, hvis vand synes lovende. »Jesperhus Blomsterpark«s vandforsyning var fuldstændig tilfredsstillende.

Ved landvæsenskommissionskendelse er der i 1969 tillagt 8 vandværker vandindvindingsret. I alt har nu 53 af de 131 vandværker i landkommunerne vandindvindingsret.

Mejeriernes brugsvand

er ligeledes underkastet årlig laboratoriekontrol ifølge sundhedsvedtægten.

Mejerier i Thisted amts landkommuner

Oversigt over vandanalyser i 1969

	Thisted lægekreds	Morsø lægekreds	I alt
Antal mejerier ialt	19	7	26
– – undersøgt	17	6	23
Antal mejerier med:			
Kimtal under 100	19	6	25
– mellem 100 og 1000	1	0	1
– over 1000	1	0	1
Coli-aerogenes	0	1	1
Escherichia coli	0	0	0

Brøndene i landkommunerne

er ofte forurenet af primitive afløb for husspildevand eller fra stalde og møddinger. Men forholdene forbedres, efterhånden som man får anlagt borer. På opfordring har embedslægerne ladet undersøge vandprøver fra en del brønde og borer ved skoler, lejrpladser, hoteller og hos private.

Den nye lovgivning om mælkekontrol indeholder bestemmelser om årlig bakteriologisk undersøgelse af vandet i konsummælkleverandørernes brønde og private borer. Det har vist sig, at en del af dem ikke er hygiejnisk tilfredsstillende og kan være direkte sundhedsfarlige. Leverandørerne har vist sig meget interesseret i at få forholdene rettet.

Kontrol med næringsmidler

Epidemisk sygelighed er ikke forekommet blandt personalet i virksomheder, der er beskæftiget med fremstilling og distribuering af levnedsmidler.

A. Kødkontrol

I Thisted og Nykøbing M. varetages kødkontrollen af andelsslagteriernes dyrlæger.

Den 1. april 1969 indgik Nykøbing M. kommune samarbejde med Thisted kommune om løsning af levnedsmiddelkontrolopgaverne i Nykøbing M. Stadsdyrlæge H. Leth Petersen, Thisted, foretager sammen med politiet mindst 4 årlige eftersyn af slagter- og viktualieforretninger, hvis indretning og renholdelse gennemgående var tilfredsstillende. På Thisted Kommunes Levnedsmiddellaboratorium foretages bakteriologiske undersøgelser af forretningernes varer, f. eks. medisterpølse, hakket kød, fars og salater.

Ifølge loven og bekendtgørelse af den 19. december 1964 om *dybfrosne levnedsmidler* pålagdes det sundhedskommissionerne at godkende salg af dybfrosne kødvarer m.v. i kolonialforretninger o.l. efter de derom fastsatte regler. I Thisted har 22 og i Nykøbing 15 forretninger en sådan godkendelse. De kødkontrollerende dyrlæger foretager nogle gange årligt eftersyn af forretningerne og dybfrostkonservatorerne og har i årets løb fundet en hel del fejl og overtrædelser af de gældende regler, såsom for høj temperatur, manglende eller defekt termometer, manglende alarmanordning i og utilstrækkelig afrimning af salgskonservatoren. I nogle tilfælde brugtes konservatoren ikke blot til opbevaring, men også til nedfrysning af kødvarer, hvilket er en ulovlig og risikabel fremgangsmåde i sundhedsmæssig henseende.

B. Mælkekontrol

I medfør af *lov om mælkekontrol* er alle mejerier, som efter den 1. oktober 1967 vil levere konsummælkprodukter, underkastet de ifølge loven udstedte regler for indretning og drift af mejeriernes konsummælkafdeling samt for dyrlægekontrol med de besætninger, som leverer mælk til konsum. Laboratoriekontrollen er samtidig gjort obligatorisk, også for producentmælkens vedkommende (besætningerne).

Den udføres af Thisted Kommunes Levnedsmiddellaboratorium for al produktion af konsummælkprodukter i Thisted amt.

Den nye lovgivnings skærpede krav har ført med sig, at en del landmejerier har opgivet konsummælkproduktionen, der således er centraliseret i de mejerier, som har påtaget sig de investeringer, som er nødvendige for at opfylde lovens bestemmelser.

For byernes vedkommende findes visse oplysninger i tabel 12.

I sin beretning for året 1969 oplyser stadsdyrlæge Leth Petersen, at leverandørmælkens bakteriologiske kvalitet i de fleste tilfælde kan betegnes som tilfredsstillende. Også handelsmælken og fløden er nu gennemgående fuldt tilfredsstillende i bakteriologisk henseende. Holdbarhedsprøverne har vist bedre resultater end tidligere.

Det kan med tilfredshed noteres, at der ved undersøgelse af leverandørmælk og handelsmælk ikke fandtes penicillin eller andre antibiotika i nogen af prøverne.

Tabel 12

Mælkekontrol, byerne

	Thisted	Nykøbing M.
Antal mejerier	2	2
– mælkeudsalg	9	20 (i 1968)
– vogne	6	10 (i 1968)
Dagligt salg i liter af:		
Varmebehandlet sødmælk	ikke oplyst	
Kærnemælk	ikke oplyst	
<i>Besætningskontrol:</i>		
Antal dyrlægeundersøgte køer pr. kvartal	1926	1120
– tilfælde af yverbetændelse	376	222
– – – bølidelser	1	7
– – – andre sygdomme	20	17
<i>Handelsmælken:</i>		
Over 25000 kim pr. ml. (pct. af udtagne prøver)		
lavpasteuriseret mælk	1	0
Coliforme bakterier i 0,1 ml. (pct. af udtagne prøver)		
lavpasteuriseret mælk	2	1
Fosfatasepositive prøver (pct. af udtagne prøver)	0,5	0
<i>Spiseis:</i>		
Over 100.000 kim pr. ml. (pct. af udtagne prøver)		
Coliforme bakterier i 0,1 ml. (pct. af udtagne prøver)	ikke oplyst	

C. Diverse

Kontrol med østers. Vandet, som fra Klosterfjorden ved Nykøbing M. ledes ind i Limfjords-Østerskompagniets opbevaringsbassiner, klores ved tilsætning af luftformig klor i en koncentration på 3 milligram $\%$. Effekten i bassinvandet kontrolleres ved ugentlige bakteriologiske prøver udtaget af fiskerikontrollen efter regler foreskrevet af Sundhedsstyrelsen. Fra virksomhedens hoveddepot i København undersøges prøver af østers bakteriologisk af Statens Seruminstitut. Kompagniets arbejdere undersøges af kredslægen i Nykøbing M. med henblik på smitsomme tarmsygdomme (tyfus, paratyfus m.v.), der ikke er forekommet i beretningsåret.

Bolighygiejne, gader, anlæg m. v.

Thisted. I de 30 år siden 1939 er der ialt opført ca. 1650 lejligheder i etageejendomme og villaer og nedlagt godt 300 lejligheder. Da befolkningstilvæksten samtidig kun har været ca. 1000, betyder det en væsentlig forbedring af boligforholdene. Der er dog endnu nogen mangel på moderne lejligheder, og der findes stadig en mængde gamle huse med små, primitive og usunde lejligheder. Den kommunale husvildeforsorg ophørte for nogle år siden.

Nykøbing M. Byggeriet har været af lidt mindre omfang. Der findes mange dårlige og overbefolkede huse i den gamle del af byen og mange lejligheder uden

entré, uden spisekammer og i det hele taget med yderst primitive køkkenforhold. Under kommunens boligforsorg var 49 familier med 107 voksne og 76 børn.

Begge byer har velindrettede offentlige legepladser.

For landkommunernes vedkommende kan man ikke tale om nogen egentlig boligmangel. Boligstandarden er yderst vekslende, idet der stadig findes mange gamle, dårligt byggede og fugtige beboelseshuse. Nedlæggelsen af landbrugsejendomme fører i disse år dog til, at en del dårlige huse ikke beboes mere eller omdannes til sommerboliger.

Der er i de senere år bygget godt hundrede nye sommerhuse årligt i Thisted amt.

Idræt, friluftsliv og badning

Idrætsforeningerne i Thisted og Nykøbing disponerer over tidssvarende stadionanlæg.

Nykøbing M. kommunale badestrand, »Østerstrand«, er Limfjordens bedste badestrand og er veludstyret med kabiner, toiletter og affaldskasser. Badevandets bakteriologiske forhold har vist sig tilfredsstillende. Kommunen ejer endvidere et mindre strandareal på sydsiden af Refshammer og har her anlagt en mindre lejrplads. Byens største, som er privet ejet, ligger ved »Østerstrand« og er særdeles velindrettet. Et større »svømmestadion« for skoler og ungdomsforeninger opførtes i 1968 ved »Østerstrand«.

Thisted kommunale søbad er velindrettet, men vandet forurenes ofte slemt fra kloakudløbene i havnen og øst for den, som ikke har rensningsanlæg, samt fra et hovedkloakudløb vest for byen. Dette modtager spildevandet fra byens vestlige del samt fra nabokommunerne Thisted Landsogn og Tilsted og passerer et mekanisk rensningsanlæg.

Prøver fra badevandet ved søbandet viste vekslende grader af forurening ved vestlig og ved østlig vind. Der blev ikke udstedt badeforbud.

De kommunale myndigheders opmærksomhed er gang på gang henledt på forureningen af badevandet. Det synes dog endnu at have ret lange udsigter med at få rensset kloakvandet fra byens centrale og østlige dele.

Fra stranden ved byens campingplads bades der også en del. Vandprøver viste forurening stammende fra byens kloakker ved vestlig vind. Under de sjældnere østlige vinde var badevandet pænere.

Ingen af byerne har en offentlig varmvandsbadeanstalt.

Lejrpladser. Der godkendtes en lejrplads på Klim strand ved Vesterhavet og en i Villerslev ved Limfjorden.

Ved årets udgang fandtes 26 godkendte lejrpladser i Thisted amt.

Ulemper forårsaget af lugt, røg, støv, støj o. l.

Vejmaterialefabrikken »Synopal«, som i 1961 opførtes i den østlige udkant af Thisted, gav atter i år anledning til klager fra bydelens beboere over nedfald af kalkstøv fra fabrikkens skorsten og sorteringsanlæg. Sundhedskommissionen

pålagde i 1968 fabrikken at træffe foranstaltninger til fjernelse af det meget betydelige støvnedfald inden den 1. april 1969, – en forlænget frist, som fabrikken opnåede ved at indbringe sagen for Indenrigsministeriet. Fabrikken installerede to multicyklonfiltre, et for hver ovns aftræk og med en rensevne på henholdsvis 86 % og 97 % af støvmængden i røgen.

I sommerens løb fremkom fra bydelens beboere fornyede klager over støvgener samt nu tillige over svovllugt, som formentes at skyldes svovldioxyd stammende fra forbrændingen i fabrikkens oliefyr.

Sundhedskommissionen anmodede Dansk Kedelforenings prøveafdeling om at bedømme forholdene. I en rapport af 26. november 1969 fandt prøveafdelingen, at fabrikkens skorsten måtte anses for at være høj nok, og at der med den forbrændte oliemængde ikke kunne antages at komme svovldioxydlugtgener for de omboende. Men hensyn til støvgenerne konkluderedes følgende: »Om det fine støv, som der ifølge politirapporterne særligt klages over, kan siges følgende: De installerede multicyklonanlæg har rimelige totalvirkningsgrader, men derfor kan virkningsgraden for den »fine« del af støvet godt være så lav som f. eks. 30–40 %. En relativ stor del af dette fine støv passerer således igennem til skorstenen.«

Undersøgelsen var af orienterende art og omfattede ikke målinger af støvnedfaldet. Sundhedskommissionen fandt det imidlertid godtgjort ved dens egne observationer, at det fine støv, såkaldt svævestøv, stadig forekom i en sådan mængde, at det er en væsentlig ulempe for de omboende. Den vedtog derfor (den 15. januar 1970) et nyt pålæg til fabrikken om at fjerne eller væsentligt formindske nedfaldet af svævestøvet inden den 1. august 1970. Også dette pålæg er af fabrikken indanket for Indenrigsministeriet, der (i 1970) har foranstaltet og bekostet omfattende målinger af støvnedfaldet forskellige steder i byen.

I Nykøbing M. har Morsø Jernstøberi i årets løb givet anledning til mange klager over støv og støj og til behandling i sundhedskommissionen af denne sag.

Kloakering

Thisted. To af byens kloakker har udløb i havnen, hvor vandet på dage med stillestående vand eller svag sydøstlig vind er stærkt forurenset.

Fra byens østlige og midterste dele føres urensset spildevand til udløb umiddelbart øst for havnen. Kloaknettet fra den vestlige del af byen føres sammen med kloakkerne i Thisted Landsogn og Tilsted kommuner gennem et mekanisk renseanlæg til udløb i Dragsbæk i byens vestlige udkant. Da badevandet ved Thisted (Søbadet og stranden ved campingpladsen) som foran omtalt har vist sig i stigende grad forurenset, har kommunens tekniske forvaltning søgt at komme til klarhed over de tekniske muligheder for en i økonomisk henseende gennemførlig rensning af spildevandet fra byens kloakudløb. Man anmodede Isotopcentralen om at foretage en forundersøgelse af Thisted bredning. På grundlag af observationer, der blev foretaget i 1967, har den søgt at vurdere, om udledning af kun mekanisk rensset spildevand gennem en lang udløbsledning til midten af bredningen kunne være en acceptabel mulighed bl. a. med hensyn til badevandets forure-

ning. Og muligvis billigere end en kort udløbsledning kombineret med biologisk renseanlæg og kloring af spilevandet. I sin rapport vil Isotopcentralen ikke udelukke dette, men den peger på, at omfattende og bekostelige målinger af fortynningsforholdene m. v. vil være påkrævet, ifald man vil tilstræbe en realistisk bedømmelse af disse spørgsmål.

Den i 1969 forestående kommunesammenlægning og den landsomfattende forureningsproblematik og -diskussion har vel været medvirkende til, at dette alvorlige lokale spørgsmål påny er blevet udskudt til bedre tider. Måtte de snart komme.

Nykøbing M. Byens største kloak, som modtager afløb fra to trediedele af byen, munder ud 1½ km nordøst for badestranden ved det såkaldte »Epidemihus« efter at have passeret et mekanisk rensningsanlæg. Byens øvrige kloakker er også forsynet med rensningsanlæg, som dog gennemgående er for småt dimensionerede og lidet effektive. Et mekanisk og biologisk rensningsanlæg for kloakkerne i den sydvestlige del af byen er under udførelse.

Landkommunerne. I Thisted amt findes 30 kloakrensningsanlæg, hvoraf 4 med biologisk filter, som står under Landbrugsministeriets kontrol to gange årligt. Der udtages prøver af deres tilløb og afløb hver halve time en dag igennem, og embedslægerne fører tilsyn hermed og bemærker forureningsgraden af det modtagende vandløb.

Dag- og natrenovation

Thisted. Natrenovation ophævedes for mange år siden, idet W.C.-installation blev obligatorisk.

Dagrenovation formales i et Dano-konverteringsanlæg. Skarnkasserne tømmes ugentlig, idet de ved kommunens foranstaltning køres til Dano-anlægget med låg på og her udskiftes med kasser, som er spulet rene..

Nykøbing M. Dagrenovationen tømmes i en lukket bil, hvori indholdet formales og køres til byens losseplads. Anvendelse af latrintønder blev forbudt, og natrevonationskørslen ophørte i 1958.

Mange *landkommuner* har i årets løb indført papirsække til dagrenovation. Men lossepladserne giver ofte problemer og især bortskaffelsen af nutidens uhyre mængder papir og anden emballage.

Destruktionsanstalter samt begravelsesvæsen

Intet særligt.

VII. Lovgivning redrørende medicinalpersoner m.m.

Læger og andre medicinalpersoner samt apotekervæsen

Intet at bemærke.

VIII. Embedslægernes virksomhed

Tabel 14

	Thisted lægekreds	Morsø lægekreds	1969 ialt	1968 ialt
<i>A. Antal embedsmæssige eftersyn og møder m. m.</i>				
Eftersyn af institutioner, virksomheder og alm. sundhedsmæssige forhold	165	103	268	216
Eftersyn i anl. af epidemiske sygdomme	4		4	
Sundhedskommissionsmøder	37	18	55	56
Landvæsenskommissionsmøder	10	13	23	28
Jordemoderkonferencer	1	1	2	2
Sundhedsplejerskekonferencer	2	12	14	14
Skolelægekonferencer	5		5	3
Andre møder og foredrag	59	7	66	69
<i>B. Retslig virksomhed.</i>				
1) Arrestlægevirksomhed:				
Antal arresthuse	1	1	2	2
– besøg ialt	36	21	57	41
– alm. lægeundersøg. af nyindsatte fanger	81	60	141	110
2) Anden retslig virksomhed:				
Antal lovmæssige (medicolegale) ligsyn	41	17	58	51
– lovmæssige (medicolegale) obduktioner..	2	2	4	4
– undersøgelser af personers sindstilstand	4	3	7	6
– andre retsmedicinske undersøgelser	4	12	16	9
– erklæringer om børns avlingstid	23	11	34	28

I tilslutning til ovenstående kan oplyses, at amtslæggen sammen med den farmaceutiske visitator har eftersat samtlige apoteker og som helhed fundet forholdene tilfredsstillende.

I arresten i Thisted var 12 fanger under lægebehandling og i Nykøbing M. 11 fanger. Epidemiske sygdomme er ikke forekommet.

Ved de ifølge fængselsvæsenets cirkulære af 28. marts 1952 anordnede almindelige lægeundersøgelser af nyindsatte fanger påvistes ikke sygdomme, som måtte behandles på sygehuse eller ved indlæggelse på statshospital.

De hygiejniske forhold er i arresten i Nykøbing M. tilfredsstillende. Arresten i Thisted er 75 år gammel og helt igennem utidssvarende.

Beretning vedrørende januar kvartal 1970

Den skematiske medicinalstatistik er særskilt for dette kvartal tilstillet sundhedsstyrelsen, idet det forventes, at medicinalberetningerne efter kommunalreformen skal følge finansåret.

I årets første måneder forekom influenza og mæslinger ret udbredt.

Embedslægerne deltog i en del møder med social- og sundhedsudvalgene under de fællesudvalg, som kommunerne havde nedsat med henblik på kommunesammenlægningen.

Herunder drøftedes bl. a. spørgsmålet om visse ændringer i organisationen af hjemmesygepleje, husmoderafløsning og hjemmehjælp for pensionister. Der var enighed om det formålstjenlige i at ansætte en ledende hjemmesygeplejerske i de største af kommunerne: Morsø kommune med ca. 25.000 indbyggere og Thisted kommune med henved 30.000 indbyggere. I Morsø kommune ansattes en ledende hjemmesygeplejerske, og i Thisted kommune er spørgsmålet ikke afgjort endnu.

Også spørgsmålet om en visitationsordning vedr. kommunernes alderdomshjem, plejehjem og pensionistboliger var til drøftelse. Lægekredsforeningen henstillede, at der kom en lægelig repræsentant i de kommende visitationsråd, og dette er siden sket i Thisted.

Lægekredsforeningens socialmedicinske udvalg tilrettelagde en registrering af nyfødte risikobørn i samarbejde med jordemødrene og med henblik på follow up hos barnets læge samt med sigte på en kommende behovssundhedspleje.

Uddrag af stiftsfysikus P.W. Heibergs medicinalberetninger

for Viborg og Thisted Amters Fysikat 1903 – 06

I. Sygelighed

Disse år var »i det hele gunstige med hensyn til epidemiske sygdomme.«

»Den typhoide Feber bliver år for år sjældnere.« Der optrådte dog 30–40 tilfælde årlig og 3–4 dødsfald.

Skarlagensfeber forløb i almindelighed mildt. »Men på Fjerritslevvegnen kastede sygdommen sig i 1903 i adskillige huse med eet slag over hele familier og medførte adskillige dødsfald.«

Barselfeber optrådte med 40–50 tilfælde og enkelte dødsfald hvert år. »For hvert enkelt tilfælde af barselfeber tilholdes vedkommende jordemoder at foretage grundig desinfektion af person og instrumenter. Ved gentagelsestilfælde indlægges jordemoderen til kontrolleret desinfektion på sygehus.«

Gigtfeber forekom med ca. 300 tilfælde årlig.

Krupøs lungebetændelse var meget almindelig. »Distriktslægen i Sjørup fandt i maj 1906 sygdommen to gange samtidig »hos tvende personer, der delte seng. Den ene gang hos mand og kone, – den anden gang hos tyende.«

Kønssygdomme var ikke ret almindelige. Syfilis optrådte dog med en halv snes tilfælde årlig. Og det skete, at sygdommen overførtes ved »at søbe af samme fad.«

Delirium: der registreredes 17 tilfælde i 1906.

II. Sygehuse

I Thisted amt var der sygehuse nøjagtig de samme steder som nu. Nykøbing sygehus havde i gennemsnit 15 patienter daglig og Thisted sygehus 37. På de to sygehuse tilsammen udførtes en operation hver 2. dag.

III. Hygiejne

»Det er øjensynligt, at med den stigende velstand stiger også trangen til bedre hygiejniske forhold i hjemmene.«

Distriktslægen i Vestervig omtaler dog »de mange alkovesenge med forhæng, der endnu ere i brug.«

Man begyndte at anlægge vandværker og enkelte steder kloak, »særlig efter initiativ af de stedlige læger.«

I Viborg har sundhedskommissionen dog ikke villet gå med hertil, »Uagtet at ulemperne ere væsentligt mindre herved end ved rensningen af de store skarnkister, der findes i næsten hver gaard, og som tømmes mange gange om aaret.«

Om stiftsfysikus P. W. Heiberg vides det,

at han var en udmærket og tillige meget myndig embedslæge, men først og fremmest var han den mest fremragende kirurg i Nordjylland på den tid.

Født i 1840 gjorde han i 1864 som student krigen med som underlæge i hæren.

Da han blev kandidat i 1867 og aflagde lægeløftet, udtalte dekanus til de unge, at de nok havde hørt om, at der var nogen, der indlod sig på at operere i underlivet. Og udtalte: »Den slags forbrydelser behøver jeg ikke at pålægge Dem at holde Dem fra.«

Heiberg blev imidlertid meget tidligt klar over de muligheder, som antiseptikken kunne føre med sig. Og han havde både forstanden og modet. Han nedsatte sig straks efter eksamen i *Thisted*. I de 10 år han praktiserede her, udførte han 17 operationer i bughulen. Blandt andet et kejsersnit med levende barn – og mor. I 1871 tog han på studierejse i U. S. A., hvor han, som han sagde, »lærte betydningen af at vaske sig.«

Heldet stod den kække bi de første år i *Thisted*, hvor han ligefrem blev berømt, fik en meget stor praksis og også blev distriktslæge. Men en række uheld vendte stemningen så meget, at han fortrak – til *Viborg*. Her lykkedes det ham at få opført et nyt sygehus, der var langt over gennemsnittet på den tid. Han fortsatte sine studierejser, udviklede sin teknik og kæmpede på livet løs mod infektionsrisikoen.

Heiberg havde ord for at være enestående opofrende og god ved sine patienter, – de søgte fra hele landet til *Viborg*, hvor han var elsket og næsten forgudet. Men misundelse, bl. a. fra nogle kollegers side, blev han dog ikke skånet for. Men dog ikke værre, end at Heiberg i to lange perioder var formand for lægekredsforeningen for *Viborg* og *Thisted* amter. Han må have været en mægtig arbejdskraft, for stiftsfysikus blev han altså også, fra 1899 til 1915. Da trak han sig omsider tilbage fra det hele, – i en alder af 75 år.

Ved kommunalreformen blev »Fysikatet« så igen samlet under ledelse af amtslægen i *Viborg*.

Og hermed sluttes dette lille strejftog i en ikke ret fjern fortid, – og dog så forskellig fra vor.

Leif Folke.

UDGIVELSEN BEKOSTET AF THISTED AMTSRÅD